

POHLED DO SVĚTA HOUSLAŘSKÉHO ŘEMESLA V ČECHÁCH

XII. PAVEL CELÝ

✎ Rafael Brom

Kolik houslařů – tolik pohledů na stavění houslí, potažmo na historii houslařství. Počátkem roku, v úvodu cyklu „Pohledů“ byla zmínka o dějinách řemesla – teď, koncem roku, bude řeč o jedné starobylé a obnovené podobě výroby hudebních nástrojů a o zcela unikátní soudobé formě výuky. Inženýr Pavel Celý prosazuje pojem houslařská dílna – pod prostým souslovím se ale skrývá mnohem více než místnost, kde se vyrábějí housle – jak by napovídal nejjednodušší výklad pojmu.

Vy jste, pane inženýre, jednak na vrcholu své kariéry a jednak na začátku nového – řekněme to rovnou, školního roku. Jaké byly začátky vaší cesty k houslařině?

Já jsem prožil dětství na Kyjovsku v Bohuslavicích u Kyjova, které bylo a je proslulé dechovkou. Párkrát do roka jsme vyráželi na odpolední výlet do lesíka, kde byl taneční parket posypaný jehličím a kapela sedávala v jakémsi výklenku. Mně se tam velice líbil klarinet. Přišel jsem tedy k panu učiteli Luzarovi, ale ten usoudil, že jsem ještě slabý na dechový nástroj a rozhodl, že budu hrát na housle. Když jsme na zkoušku jeli s tatínkem na kole, on na velkém, já na malém „pionýru“, tak jsem věděl, že budu muset něco zazpívat, ale neměl jsem rád ty lidové – co zpívali rozjaření šohajové, tatínek se k nim také někdy přidružil. Na poslední chvíli jsem slyšel z rozhlasu písničku „*Já jsem, já jsem, kovářiček jsem. Kladívko mám za pasem, žádnýj neví odkud jsem*“. A pan učitel Luzar pravil: „*Vždyť on zpívá jako slaviček*“. V Kyjově jsem se učil na housle u jistého lidového varhaníka ze sousední dědiny, který s námi hrál velká díla – já jsem končil Mozartovým koncertem B dur. Měli jsme orchestr a doprovázeli jsme vždy jednoho z nás, který přenášel sólo. U pana profesora Luzara, to byl Janáčkův žák, jsem dělal přijímací zkoušky a chodil jsem k němu na hudební nauku, dával nám rytmické a melodické diktáty, což mi spíše nešlo, jediné, co se mi tam líbilo, bylo to, když nám vykládal o Janáčkově. On byl dokonce z jeho kraje, z Lašska, tam kde Juráš zabil Ondráše. Vykládal zajímavé věci a to byl takový oddych. Ale hru na housle jsem neměl rád a chodil jsem za školu. Až se stalo to, že se otec setkal s panem učitelem Luzarem, popovídali si, a tak to prasklo – skončilo to, bohužel, výpraskem – prutem z otýpky na zatápní, tenkrát ještě existovaly fyzické tresty. Tak jsem trpěl kvůli houslím. V deváté třídě jsem se vrátil k představě, že budu hrát na klarinet. Tehdy se rozhodovalo, kam jít po škole a stařeček přinesl Příruční naučný slovník, kde bylo heslo o závodu na výrobu dechových nástrojů Amati Kraslice. Tak jsme tam za zajímavých okolností poslali přihlášku – v Amati to přehodnotili a vzhledem k naplněnému stavu ji předali do Lubů u Chebu, s tím, že můžu po roce přestoupit.

Tam přišla hra na housle jistě vhod, vždyť hra na nástroj byla v houslařském učilišti pravidelným předmětem výuky. Když jsem tam v září roku 1966 došel, tak šla v podstatě moje hudební kariéra od deseti k pěti. Ještě to ušlo, když pan učitel hudby – violoncellista Machula – zřídil lubský smyčcový orchestr, kam mě také zařadil. Kromě toho jsem hrál v triu s violoncellistou inženýrem Karlem Melíškem (který nám přednášel technologii) a starší spolužačkou Elvírou Zomerskou. Po Machulovi přišel ředitel místní hudební školy pan Solfronk. To byl také zajímavý pán, ten nám vždycky vyprá-

Pavel Celý se synem

věl o koncentračním táboře. To byl zase žák Jindřicha Jindřicha. Na stole míval knížku Svět houslí od Františka Skokana a mně se tak líbila, že nakonec řekl, víš co, tak si ji vem, stejně pro nic není. Dodnes tu knihu mám a všichni moji učni si pro tu základní informaci nejdříve přečtou Skokana, aby do té houslařské problematiky trošku nahlédli. Ta knížka je už pořádně roztrhaná.

Jaké byly první dny a roky učení?

Na to si vzpomínám velmi dobře. Jelikož jsem relativně slušně hrál na housle, což byla určitá výhoda, tak se nepochybovalo o tom, že budu zařazen do houslařny – a houslařinu jsem chtěl dělat. To bylo, tuším, tak 4. nebo 5. září 1966, kdy nám začali říkat houslaři a kytaráři. Takže já mám od té doby pocit, že jsem houslařem i přesto, že jsem později studoval příbuzné obory, tak jím pořád jsem. Kromě toho se mi tehdy líbilo, že i když jsme ještě nic neuměli, už jsme byli houslaři, už jsme mohli směřovat k výšinám. Takový pocit jsem tam tehdy na začátku získal. Rád bych vzpomněl na období, kdy jsem začal chodit na přehrávky nových mistrovských nástrojů. Přehrávky byl vždycky zážitek, nedávno jsem v České televizi viděl medailon Kvarteta Aquarius, složeného ze starých pánů – koncertních mistrů. Na housle tam vedle Jiřího Bezděkovského hrál Břetislav Ludvík, který jezdil do Lubů u Chebu celá ta desetiletí přehrávat housle. Violy zkoušel Jaroslav Motlík a v těch 60. letech tam jezdili ještě pan profesor Jaroš coby violoncellista a tradičně kontrabasista František Pošta. Vedle toho jsem však nebyl moc spokojený s tím, že jsem byl ve třetím ročníku zařazen do praxe jako opravář, takže jsem se spolu s Tomášem Plhalem vyučil jako opravář. Když jsme nastoupili do dílny na výrobu houslí, končil tam Karel Lukeš, ale ještě jsme spolu zažili několik nezapomenutelných příhod společně s paní Losovou, panem Losem, starým Němcem, který byl kvalitář v houslařně, Bruno Wilferem, který hrál na violu a ve staré houslařně „šatýroval“ housle a dalšími. Rád si vzpomenu na pana Josefa Holpucha, Emila Lupače, Lojzu Šibala, Pepu „Draka“ Dvořáka (pan mistr Josef Vávra říkal, že se nemůže tomu Dvořákovi ve vyřezávání šneků vyrovnat), Gustu Kyseláka, který sice nebyl vyučený, ale s „Drakem“ držel krok.

Zazněla jména řady lidí, kteří vás mnohé naučili – především to byl ale mistr odborného výcviku Miroslav Pikart, že?

Když položíme na začátek letopočet 1966, tak byl mým mistrem takových 34 let. Byl jeden z prvních poválečných českých houslařů, který se v Lubech u Chebu u mistra Josefa Pötzla a Josefa Vávry vyučil a sám později nastoupil na jejich místo na učňovské škole – působil tam od roku 1959. Já jsem s ním spolupracoval do listopadu roku 2000, v lednu dalšího roku zemřel. Byl otevřený ke každému z nás, tak jako byli otevření i jeho učitelé, a já setkání s ním považuji za jednu z životních výher.

Mluvíli jsme o posledním roku v učení a pak přišel obrat v kariéře.

V závodě jsem ještě dělal o prázdninách, abych si vydělal, když jsem získal plnou kvalifikaci, ale pak jsem chtěl jít na průmyslovku. U nás v rodině všichni studovali, my jsme měli stařečka, který chodil jenom pět let do školy a to ještě jenom přes zimu, ale strašně dbal na to, aby byli všichni studovaní. Jeho syn vystudoval vysokou školu, i můj bratr byl v té době už na vysoké zemědělské, jenom já jsem byl bez maturity. V lubském závodě se automaticky počítalo s tím, že půjdu na průmyslovku do Kraslic, jenomže tenkrát otvírali ročník po dvou letech a můj výuční rok 1969 zrovna padl do mezidobí. Tehdy se našla varianta ve Střední odborné škole dřevařské v Bystřici pod Hostýnem, to je asi 70 kilometrů od Kyjova. Z Cremony nás na studia uvolnili dva, spolužák z ročníku Jaromír Urbánek šel do Prahy; a ještě jsme získali stipendium. Studoval jsem tam čtyři roky od září roku 1969 a potom jsem musel jít na dva roky na vojnu. Na škole v Bystřici pod Hostýnem jsem se seznámil se svou budoucí ženou, čekala na mě pět roků. Do Lubů u Chebu jsme se vrátili v roce 1975.

Po čase uzrálo zase další rozhodnutí, to už jste měli rodinu, přišel budoucí muzikolog a společník rodinné firmy Pavel a pak Ondřej.

V Cremoně jsem pracoval jako technolog, což nebyla nijak pestrá činnost a běžný chod života způsobil pocit nevyužitosti – začal jsem tedy zase studovat, tentokrát dálkově, Vysokou školu dřevařskou ve Zvoleni. Studium jsem zahájil v roce 1978 a ukončil je v o pět let později.

A to už se blížil další mezník, rok 1984.

Vrátili jsme se do Kyjova, Bohuslavice a pár let trvalo, než jsem začal pracovat v oboru – nejprve sám a pak jsem v roce 1997 založil houslařskou dílnu. Po čase jsem si vychoval dva tovaryše, jeden z nich měl svou dílnu v Uherském Hradišti. Tehdy jsem to bral dost idealisticky, takže jsme činnost skončili. V současné době jsme otevřeli houslařskou dílnu ve Zlíně, mezitím jsem získal pedagogické vzdělání, sice už jako důchodce, a také syn Pavel, absolvent brněnské hudební vědy, absolvoval pedagogické minimum a má učitelskou způsobilost, takže jsme připraveni po všech stránkách. Abychom mohli náš vzdělávací, nevýdělečný projekt udržet, pracujeme na opravách a stavíme nové nástroje v celém historickém spektru. Nakonec se nám podařilo uskutečnit ve spolupráci se Střední odbornou školou v Luhačovicích dobrou myšlenku k zachování houslařského řemesla.

Na charakter školy se ptám ředitele ústavu PaedDr. Karla Miličky – jaká je tradice, současnost a hlavně spolupráce s Houslařskou dílnou Celýho?

Škola má dlouhou tradici, vznikla jako jednooborová, knihkupecká škola před čtyřiceti lety. Po roce 1989 se rozrostla o další obory. Jejím zřizovatelem je Zlínský kraj a dnes se tu vyučují čtyři obory s maturitou: knihovnické a informační systémy a služby, management a podnikání v umění a reklamě, knihovnictví a konečně umělecká řemesla se čtyř-

mi odvětvími – umělecké zpracování dřeva, kovu, keramiky a umělecko řemeslná stavba hudebních strunných nástrojů čili houslařina. Z oborů nematuritních vyučujeme obory kuchař a číšník. Škola má 460 žáků a spolupracuje s partnerskými školami v Rakousku, Slovinsku a na Slovensku. Kromě výuky jsme pořadatelé kulturních představení. Už 15 let pořádáme Literární Luhačovice – týdenní setkání mladých začínajících spisovatelů se staršími zavedenými autory, literárními kritiky a teoretiky, historiky umění. Druhým rokem pořádáme festival komorní Divadelní tvorby – v širokém spektru žánrů, tuto akci jsme převzali po Univerzitě Tomáše Bati. V loňském roce se naše škola stala členem sítě přidružených škol UNESCO a účastní se tak mnoha mezinárodních projektů – Leonardo da Vinci a další. Letos jsme byli pověřeni uspořádat už 11. třídní setkání škol, které uzavřel koncert Kvarteta Pavla Haase. Na to přišel také pana inženýr Celý, který se stal v tomto školním roce, externím učitelem odborného výcviku v oboru umělecko řemeslná stavba hudebních strunných nástrojů a bude k tomu přednášet také související předměty.

Tím se dostáváme k finální otázce rozhovoru – jaká je vize vaší houslařské dílny?

My chceme, aby se učni vyznali nejen v řemesle, ale aby také trochu hráli, aby to byli muzikanti. Přijde-li do dílny zákazník, jsme všichni připraveni, že mu zahrajeme, že mu ukážeme, jak nástroj zní, např. syn Pavel se věnuje staré hudbě a hraje na gambu. Základní seřízení děláme sami a potom ještě s ním. Chceme být dílnou s kvalifikovanou prací a chceme zohlednit výsledky soudobého vědeckého poznání v příslušných oborech bez výkladového romantismu a tajemství 19. století. Máme zpracovanou problematiku dřevařskou, zabýváme se historií umění a řemesla a jejich kontextů s ohledem na proměnlivé nazírání na individualitu. Houslařská dílna rehabilituje také hierarchii houslařů s různou úrovní kvalifikace – učňů, tovaryšů a mistrů, která podporuje přirozené pedagogické prostředí. ■

Viola a housle Pavla Celého ml.

